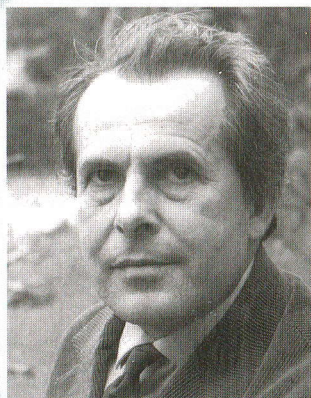

„... élni kell, ameddig élünk.”

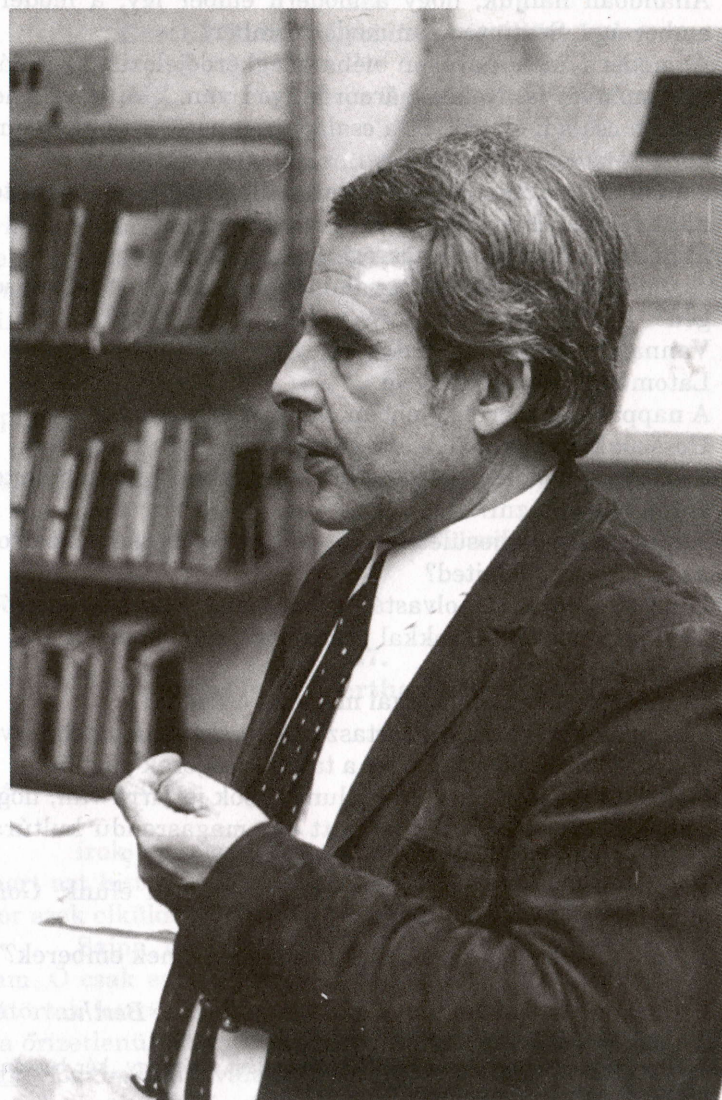
Bertha Bulcsu és Csorba Győző levelezése

1961-1995

Bertha Bulcsu

Csorba Győző

E könyv megjelenését a
Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma

és a Nemzeti Kulturális Alapprogram

támogatta.

Összeállította, szerkesztette, a mutatót
készítette és az utószót írta:
Pintér László

© Pintér László
© Bertha Bulcsu és Csorba Győző örökösei
© Pro Pannonia Kiadói Alapítvány

ELŐSZÓ

„Nagyon nehézkes, beszakad alatta a föld” – mondta egyszer valamely hamvábaholt novellámra Győző. – Pedig a jó írásnak föl kell roppennie. Legalább annyira, hogy alig érintse a felszínt.”

A minap Bulcsuról álmodtam. Egy szűk, bolthajtásos üzletben vártam rá. A helyszín persze Pécs. Az üzlet telezsúfolva áruval, időnként egy-egy tárgy tompa zuhanással leesik a polcra. Már-már lemondok róla, hogy megérkezik, de akkor nyílik az ajtó és belép. Hosszú fekete kabátban van, egyébként is minden ruhadarabja fekete. Valószínűtlenül sovány, amikor örömmel megölelem, érzem, hogy a kabátban nincs test.

Öregedvén egyszer csak ráébredünk, hogy a teljesség, ami-re vágyakoztunk, amit minden eszközzel meg akartunk valószínűtlen túlnyomó részt hiányokból áll.

Huszonegy éves voltam, amikor vadidegenként Pécsre érkeztem. Az ifjúság piros gőzében azt képzeltem, hogy ezt a várost csak azért építették, hogy nekem legyen mit meghódítanom. És természetesen azt gondoltam, hogy egy város kövekből áll. Aztán szép lassan engem hódított meg a város, de elképzeléseimmel szöges ellentétben, legkevésbé a kövek. Olyan emberi, irodalmi közösségbe kerültem, amelyért nem győzhetek hálát adni. Csorba Győző is, Bertha Bulcsu is hozzátartozik életem érvényességéhez.

Mostanában már nem nagyon szeretek Pécsre járni, mert hiányuk a régi helyszíneken fölerősödik, szinte fizikai valósággá válik.

Ez a kis kötet egy kívülállónak is fel tudja villantani azt a bensőséges, életadóan szeretet teli kapcsolatot, amely beraagyta a két embert, s amelynek részesei lehettünk valamenynyien, akik a közelükben éltünk.

S nekem arra is jó volt ez a kis levélgyűjtemény, hogy ráéberessen: ami lényeges volt, az nem múlik el soha.

Lázár Ervin

LEVELEK

1.

Bertha Bulcsu Csorba Győzőhöz. 1.¹

"Kedves Győző!

A tanácsaid nekem is és az írásnak is hasznára váltak, köszönöm.

Még néhány napot Győrökön² töltök, félig pihenéssel, félig írással.³

Baráti szeretettel küldöm üdvözetemet:

Balatongyörök.

Bulcsu

1961. aug. 15."

Kézírás. Képeslap. A kép: Üdvözet a Balatonról.

1. Bertha Bulcsu a képeslapot a Baranya Megyei Könyvtárba címezte. Csorba Győző 1952-1956-ig a Pécsi Városi Könyvtár örökébe lépő Baranya Megyei Könyvtár csoportvezetője, majd 1956-tól igazgatóhelyettese volt, nyugdíjba meneteléig, 1976-ig. (1957-ben, egy évig, a könyvtár megbízott igazgatója.) Irodájának ajtaja minden művész (leendő művész) előtt nyitva állt, könyvtári címét mindenki tudta, afféle irodalmi menedékhely volt ez Pécsen, ahol a költő fogadta barátait, látogatóit, s ahonnan átsétált a *Jelenkor* folyóirat szerkesztőségébe vagy a Nádor Kávéházba, asztaltársaságához. Még nyugdíjazása után is sokáig a Megyei Könyvtárban töltött hetente egy napot.
2. Az író szülei ekkor Balatongyörökön laktak.
3. Bertha első kötete – *Lányok napfényben* : *Elbeszélések* – 1962-ben jelent meg.

2.

Bertha Bulcsu Csorba Győzőhöz. 2.

[...] ¹ küldöm Moszkvából.²

Hideg van az emberek már téli kabátban járnak. Rengegeteg mászkálok, *[hiszen]*³ tapasztalni való bőven akad.

Baráti szeretettel:

Bulcsu

Margitkának kézcsók, Téged szeretettel

Bp. 1986. XII. 11."

1. *Vissza Ithakába*. Bp. : Magvető, 1986. Válogatott versek köteté a költő 70. születésnapjára.
2. Bizonytalan olvasat. Az Angelika pesti kávéház (presszó), ahol sok felolvasó estet tartottak ebben az időben a művészek, kedvenc találkozóhelyük volt a hivatalos alkalmakon kívül is.
3. Bata Imre irodalomtörténész.
4. *Vissza Ithakába*, ld. 1. jegyzet.
5. *Árnyak és lovasok*. – Bp. : Szépirod. Könyvk., 1986. Bertha újabb köteté, válogatás megjelent írásaiból. Ld. következő levél, Csorba válasza.
6. Pesti Vigadó. Itt is többször találkoztak írók, művészek.
7. Göncz Árpád (1922-) író, a Magyar Írók Szövetségének elnöke 1989-1990-ben, később a Magyar Köztársaság elnöke.
8. Magyar Írók Szövetsége.
9. Ld. még 72/2.
10. Magyar Írók Szövetsége.

Käl'san lönnöj? nip lönnödet. Käl'san
 an Angelilika valt yll könnödet, Beta Jone
 rikad is nipen beritt, sa rinimä nassett a
 Häl'sal. Gf Guter Lila, önnödet unia a nagon
 nip völogette nede.

Ne heragundj, hy, a bigadoban Jönköpings nollöl
atthj, talad, de se a hülje Gömsa fullnätt. hi lön
vatt ennd a m benlyd'närlhö? Föarsit is
vattom. — An Jönköpings lön is södhn mnt.
kptelund vattö löt vödentari. A hat som mym
is agitält a fötilönnigra, de in kintom. Öri-
hö, hy, ithan üllt a inögnen lött. — Re-
besget, hy, a mönting köttigvatt is löbiny-
falan mör.

Ölöl: Duley

Вр. 1986. хл. II.

Jelenkor új főszerkesztőjévé. A költő barátja, Csorbáról szóló kötetek írója, szerkesztője, emlékének és hagyatékának elkötelezett ápolója.

15. Thierry Árpád (1928-1995) író. Csorbát mesterének tartotta.
16. Szakonyi Károly (1931-) író, Bertha szűk baráti köréhez tartozott.
17. Lázár Ervin.
18. Bertha balatonszepezdi nyaralójának építéséről van szó
19. Ti. Csorbának a révfülöpi házépítés alapján írott tanácsait. Ld. 19/1.
20. Ekkor költözött Bertha a Szentendrei útra.

23.

Csorba Győző Bertha Bulcsuhoz. 14.

„Pécs, 70. VI. 22.

Bulcsu,

hát, ha valami egészen váratlan dolog közbe nem jön, június 28-án, vasárnap Révfülöpön leszek. 29-én délben jövök vissza Pécsre. Szeretettel várlak a palotában.¹

Ha most nem találkozhatnánk, csak valamikor július közepén leszek ott újra, pontos dátumot még nem tudok. Jer, ha módod van, üssük nyélbe a dolgot!² Készülj föl, én úgy se leszek használható: Noémit³ viszem előző nap Szombathelyre a Tanítóképzőbe fölvételizni⁴, s Szombathely elég messze van, s nagy a meleg.

Más újság nincs. Sz. Ervin⁵ e hét csütörtökén teszi le a francia szóbelit. Dúlt.

Kézcsók a Nőknek, Téged öllelek:

Győző

PIM V.5473/1/14..

Kézírás. Hajtogatás nélküli írólap.

1. A révfülöpi nyaraló csúfondáros neve.
2. Szederkényi Ervin kitűnő sorozatot indított a *Jelenkorban*: megbízta Bertha Bulcsut, hogy készítsen interjúkat a kor kiemelkedő alkotóival. A sorozatban irodalomtörténeti jelentőségű darabok születtek. (Kötetben is többször megjelentek ezek a beszélgetések. Ld. alább!) Bertha a Csorbával készíthető interjút kezdte szervezni az előző levélben, Csorba pedig ilyen lelkesedéssel fogadta a kérést! Később ugyan némi felhők is gyülekeznek a „vállalkozás” fölött (ld. következő levelek), de végül a beszélgetés az egyik legjobb Csorba vallomássá alakul, s megjelenik. (*Jelenkor*.

1970. 10. sz. 867-874. p.; *Meztelen a király : Tizenöt portré / Bertha Bulcsu*. – Bp. : Szépirodalmi Könyvk., 1972. p. 230-253.; *Bertha Bulcsu beszélgetései*. – Bp. : Magánkiadás, 1999. – p. 28-49.; *Nyilatkozatok, interjúk, vallomások / Csorba Győző*; Vál. és szerk. Tüskés Tibor. – Pécs : Pro Pannonia, 2001. – p. 58-70.) Ld. még 42/1.

3. Csorba Noémi, Csorba Győző második leánya.
4. Noémi a Szombathelyi Tanítóképző Főiskola népművelő-könyvtár szakán tanult a következő években, s – követve édesapja példáját –, könyvtáros lett.
5. Szederkényi Ervin.

Pécs, 70. VI. 22.

Bulcsu,

hát ha valami egészen
váratlan dolog közbe nem jön,
június 28-án, vasárnap Rév-
fülöpön leszek. 29-én délben
jövök vissza Pécsre. szeretettel
várlak a palotában.

Ha most nem találko-
zhatnánk, csak valamikor jú-
lius közepén leszek ott újra, pon-
tis dátumot még nem tudok.
Jer, ha módod van, üssük
nyélbe a dolgot! Készülj föl, én
úgy se leszek használható: Noé-
mit viszem előző nap szombathelyre.

A jegyzetekben a másik jegyzetre való hivatkozást a „Ld. még 16/3” formában alkalmazom, ahol az első szám a levelet, a második a jegyzet számát jelöli.

Köszönetek

Köszönöm Csorba Győzőnének, Margitkának, hogy hozzájárult a közléshez, mindvégig támogatott a munkában, a néhol nehezen olvasható kézírás „megfejtésétől” emlékeinek felelevenítéséig. Nélküle sok dolog számomra is homályban maradt volna.

Köszönöm Nagy Franciskának, Bertha Bulcsu özvegyének, hogy szintén hozzájárult a közléshez, legépelte és átadta nekem a Berthának küldött Csorba kötetek dedikációinak szövegét, s tanácsokkal segített több dologban.

Köszönöm, Lázár Ervinnek, hogy elolvasta a levelezést, s váratlan gyorsasággal megküldte a kért előszót, a nagyszerű emlékezőt.

Köszönöm Varga Katalinnak a PIM Kézirattára kedves vezetőnőjének, a munkámhoz nyújtott segítséget. Szerencsésen találkozok személyében a tudás a foglalkozása által megkövetelt segítőkészséggel és odaadással.

A PIM Kézirattára munkatársainak szintén köszönettel tartozom segítőkészségükért.

Köszönöm Bertók László és Tüskés Tibor előzetes tanácsait. Ha valamit rosszul tettem, az csakis rajtam múlott.

Köszönöm dr. Szirtes Gábor bizalmát és a kiadáshoz nyújtott segítségét.

A LEVELEK IDŐRENDI TÁBLÁZATA

A betűk jelentése: B = Bertha; Cs = Csorba; d. n. = datálás nélkül; kl. g. = képeslap gépírással; kl. k. = képeslap kézírás-sal; l. g. = levél gépírással; l. k. = levél, kézírás-sal; ll. k. = levelezőlap, kézírás-sal

Szám	Levelek	Dátum	Forma	Megjegyzés	PIM szám
1	B/1	1961. aug. 15.	kl. k.	Balatongyörök → Megyei Könyvtár	B
2	B/2	1961. szept. 8.	kl. k.	Moszkva → Megyei Könyvtár	B
3	Cs/1	63. dec. 05.	l. k.	Jelenkor fejléces írólap → Dunántúli Napló Szerkesztősége	V.5473/1/1.
4	Cs/2	66. jan. 21. (?)	meghívó	meghívó Cs. Gy. költői estjére Pécsre, 1966. jan. 30-ra	V.5473/1/2.
5	Cs/3	68. jan. 07.	kl. k.	művészi → címzés ettől: XIV. Martos Flóra u. 8. fszt. 1.	V.5473/1/3.
6	B/3	1968. máj. 17.	l. g.		B
7	Cs/4	68. aug. 31.	l. k.		V.5473/1/4.
8	B/4	1968. szept. 4.	l. g.		B
9	Cs/5	68. szept. 26.	kl. k.	Párizs	V.5473/1/5.
10	Cs/6	68. dec. 06.	l. k.		V.5473/1/7.
11	B/5	1968. dec. vége	kl. k.	üdvözlő, valószínűsíthető dátum	B
12	Cs/7	68. dec. 30.	kl. k.	üdvözlő	V.5473/1/6.
13	Cs/8	69. aug. 19.	ll. k.		V.5473/1/8.
14	B/6	1969. aug. 22.	l. g.	Címzés: Révfülöp, Kossuth u. 12.	B
15	B/7	1969. aug. 22. után	l. g.	valószínűsíthető dátum	B
16	Cs/9	69. szept. 1.	ll. k.		V.5473/1/9.
17	Cs/10	69. nov. 18.	l. k.		V.5473/1/10.
18	B/8	1969. nov. 21.	l. g.		B
19	Cs/11	69. dec. 14.	l. k.		V.5473/1/11.
20	Cs/12	70. jan. 05.	kl. k.	művészi	V.5473/1/12.
21	Cs/13	70. ápr. 06.	l. k.		V.5473/1/13.
22	B/9	1970. máj. 14.	l. g.	új cím közlése: Óbuda III. Szentendrei u. 2/B. IV/24.	B
23	Cs/14	70. jún. 22.	l. k.	címzés ettől: Óbuda III. Szentendrei u. 2/B. IV/24.	V.5473/1/14.
24	Cs/15	70. júl. 19.	l. k.		V.5473/1/15.
25	B/10	1970. júl. 22.	l. g.	+ mell., az interjú kérdései	B

Ami a jegyzetekből kimaradt...

A jegyzetekkel kapcsolatban sok jótanácsot kaptam, amelyeket ehelyt is köszönök, mert a közlésnek föltétlenül hasznára váltak.

Volt olyan észrevétel is, mely óvott attól, hogy a jegyzetekben következtetéseket vonjak le a művészek politikai, esztétikai nézeteire vonatkozóan, akkor is, ha azokat sok helyen egyértelműen meg is fogalmazzák, mert az általam vallottak esetleg nem egyeznek a „hivatalos” irodalomkritika „categoria imperativus”-aival, vagy éppen a véleményező álláspontjával. Készséggel elfogadtam a javaslatot, néhány vitatott kérdést azonban ezen a helyen jeleznék – akár a szerénytelenség vádját is vállalva – az irodalomtudomány szakemberinek továbbgondolásra.

Csorba minden kritikus észrevételét mindenkinek őszintén megmondta, Biztos vagyok abban, hogy Bertha műveivel kapcsolatban sem tesz másként, tehát a dicsérete, ha néha túlzónak tűnik is, mindenütt valódi dicséret. Ezért nem gondolom azt, hogy Csorba némelyik elismerő szava – mert nem akarta megbántani Berthát – inkább kicsit gúnyos túlzás. Ez a fajta „célozgatás” Csorbától abszolút idegen. Ami nem tetszett neki, arra azt mondta: „Nem jó, nem tetszik.” Inkább az volt „vele a baj”, hogy sokan féltek tőle egyenes beszéde, őszinte kritikája miatt. Pálinkás György pécsi költő pl. azt mondta, azért nem mutatta meg Csorbának kötete megjelenése előtt a verseit, mert attól félt, hogy a kritikája után már nem is merné megjelentetni azokat.

„Így kell ezt csinálni.”, írja Csorba 7. levelében (12. levél). Evvel a mondattal kapcsolatban én úgy vélekedtem, hogy ez Csorba életfilozófiájának fontos része: ki kell használni a lehetőségeket, a pályázatokat is, a boldogulás érdekében. Hivatkoztam arra, hogy pl. Csorba fordított a *Szovjet Irodalom* c. lapba is, vagy írt az *Élet és Irodalom*-ba a „felszabadulási” emlékeiről, de úgy, hogy soha nem kellett visszavonni azok egyetlen betűjét sem. Én itt sem érzek gúnyt a költő véleményében, még akkor sem, ha ő soha nem vett részt ilyen pályázatokon, az író pedig tényleg sok pályázati lehetőséget kihasz-

nált, és ez „némelyeknek gyanús.” Csorba úgy vélekedett, Bertha jól tette, ha pályázott. Írásaival legalább valódi szépirodalmat csempészett be a sok szemét közé, ami az ilyen pályázatokra érkezett, és magán is segített, ha a pályadíjat megkapta, ezért írta: „Így kell ezt csinálni.” Ha Csorba azt akarta volna mondani, hogy nem így kell csinálni, akkor azt mondta volna. Én olyan embernek ismertem meg. Felesége sem kifogásolta ezt a véleményemet.

Hallottam olyan véleményt is, hogy Bertha kicsit „túl közel került a tűzhöz”, talán sokszor azért merte megírni, amit megírt, mert „engedték neki”, mert „magas helyen voltak támogatói”, én azonban úgy vélem, ez nem igaz. Bertha őszinte ember volt, az indulatai ragadták el, amikor valamit hirtelen megírt, „odamondott”, vagyis nem mérlegelt, nem volt afféle „irodalmi Hofi”. Ezt támasztja alá pl. a 132. levélben leírt „Göncz-affér” is. S állíthatom, Csorba is bízott benne, őszintének tartotta, mindig minden kényes kérdést megbeszélt vele. S egy megbízhatatlannak tartott embernek csak nem ír olyan mondatot, hogy „A törvény egy hatalmas rakás szar, s az őrei is.”?

Bertha szerintem tiszta és őszinte ember volt, ebben továbbra is Csorbával értek egyet. (Remélni merem, hogy Csorbára szabad hivatkoznom ez ügyben, hiszen rá a gyanú árnyéka sem vetülhet...) Az idő pedig úgyis igazságot szolgáltat. Ebben a kérdésben is.

A fentieken kívül is nagyon sok politikai színezetű utalás van a levelekben. Közülük több olyanra fölhívtam a figyelmet, amelyik számomra eddig nem volt ismert, vagy amit nagyon fontosnak tartottam. Kaptam olyan figyelmeztetést, hagyjam ki ezeket a jegyzeteket, mert vagy belemagyarázások, vagy pedig közhelyek. Nem vagyok irodalomtörténész, esztéta, nem ismerem a jelenlegi „direktívákat”, azt, hogy mostanában mi nyilvánvaló, mi nem, nem tudom, hogy mi „politikailag korrekt”, meg az okosabb, „vájtfülű” emberek kritikájára oda szoktam figyelni, ezért a kifogásolt megjegyzéseket szintén kihagytam. Itt azonban talán nem követelek el hagyományrombolást és formabontást, ha megírom: ezek a megjegyzéseim arra vonatkoztak, azt igyekeztem nyomatékosítani, hogy a kor,

amelyben az író és a költő élt, mennyire nem kedvezett az *alkotó* embernek. Mert miféle mű lesz az, amelyiknek megírása közben nem az igazság kimondása, megmutatása, ábrázolása, hanem a félelem, az „elvárásokhoz” való igazodás vezeti az alkotó kezét? S miféle kor az, amelyik igazságtalanságaival, korrupciójával lelkiileg megnyomorította, elmagányosította őket, s amelyben támogatók kellettek a Központi-, sőt a Politikai Bizottságból, ha valamit „el akartak intézni”, vagy ha valamit mégis meg mertek írni és azért támadások érték őket? „...nem lehet velük együtt élni” dühöng Bertha, „Nem lehet élni!” visszahangozza Csorba. Valóban igaz, ezen már nincs mit nyomatékosítani, maradtam tehát inkább Csorba gondolatánál, melynek konklúzióját (120. levél 1. bekezdés) a kötet címéül választottam: „Kedves Bulcsu, fura lenne, ha vigasztalnálak, hiszen az én közérzetem legalább olyan rossz, mint a Tied. Viszont: élni kell, ameddig élünk.”

Megjegyzések

Sajnos, nem tudjuk a teljes levelezést közölni, mert egészen biztos, hogy – eddigi ismereteink szerint – nincs meg minden levél. Ezt igazolja pl. az is, hogy Bertha hagyatékából hiányzik az, amelyiknek piszkozatát megtaláltam Csorba Győző könyvtárában az *Egy író állatkertje* c. kötetben. (Cs. Gy. levele piszkozatát sok esetben abba a könyvbe tette, amelyet éppen megköszönt.) Vagy pl. az *Ilyen az egész életed* c. könyvben a következő megjegyzés olvasható a fül alatt: „81. I. 24”. Ismerem a költő szokásait, tudom, hogy ez azt jelenti, akkor köszönte meg Berthának levélben a könyvet. A köszönőlevél viszont nem található a Bertha dossziében a PIM-ben. Vagy Margitka emlékszik rá, hogy Csorba utolsó kézzel írt levelét 1995. januárban Berthának küldte. Ez a levél sincs a PIM gyűjteményben, s Bertha Bulcsu felesége Nagy Franciska sem tud róla.

A leveleket idézőjelben közlöm.

A levelezés a PIM-ben számozott dobozokban található, a levelek küldője nevének betűrendjében, a betűrenden belül a datálás szerint sorolva, sorszámozva. Ahol a leveleken a PIM sorszáma szerepelt (csak Csorba Berthának küldött levelein), azt közlöm, egy sor kihagyása után a levél végén (Pl. PIM V.5473/1/1.)

Utána, szintén egy sor kihagyással, *dőlt betűkkel*, de normál betűmérettel a levél formáját adom meg – pl. *Kézírás. Képeslap.* –, vagy néhány formai jegyet ismertetek, pl. *Moszkvai látkép* stb. Mivel a kötetben levél, levelezőlap és képeslap egyaránt szerepel, a küldemény formáját mindig jelzem. A kézírás minőségére csak akkor teszek külön megjegyzést, ha valamiért nagyon rossz a külalak (betegség, sietség).

Ezek után következnek a *jegyzetek*. A jegyzetelés során arra törekedtem, hogy minden fellelhető magyarázatot megadjak a levélben szereplő írások, nevek, helyszínek, események ismertetéséhez, a levélben esetleg csak egy-két szóval jelzett esemény háttérének megvilágításához. Remélem, a sok hivatkozás felkelti az érdeklődést a művek iránt is! Mert a mű az alap. A levél csak kiegészítés, magyarázat – mégha érdekes is.

392. Szederkényi Ervin 17/6, 18/3, 22/3, 22/7, 22/14, 23/2, 23/5, 27/7, 30/2, 30/6, 35/1, 36/7, 75/1, 94/2, 98/13, 102/2, 103/3, 133/9, 133/10, 137/7, 137/8, 163/1
393. Szegvári Katalin 106/4
394. Szentendrei út (Budapest) ld. Budapest. Szentendrei út
395. Szepezd ld. Balatonszepezd
396. Szépirodalmi Könyvkiadó 21/1, 21/6, 56/3
397. Sziklarajzok (Benjámín László kötet) 75/3
398. Szkladányi Péter 4/1
399. Szombathelyi Tanítóképző Főiskola 23/4
400. SZOT ld. Szakszervezetek Országos Tanácsa
401. SZOT-díj 92/1

T

402. Takács Jenő 143/3
403. Takáts Gyula 5/2, 22/6, 135/2
404. Tanácsköztársaság ld. Magyar Tanácsköztársaság
405. Táncsics-díj 146/1
406. Tapiola (Finnország) 158
407. Tapolca. Tanács 100/3, 101/1/1
408. Tapolcai Városi Tanács ld. Tapolca. Tanács
409. Tatay Sándor 135/2
410. Távolodó asztalok (Bertha írás) 121/4
411. Teimel villa (Bertha kötet és novella) 80/1
412. Temetik Simon Pistát... (Csorba vers) 19/2
413. Tersánszky Józsi Jenő 121/4
414. Thierry Árpád 22/15, 155/1
415. Tisza 17/3
416. Tiszteletadás Csorba Győzőnek (60. születésnapra kiadott kötet) 108/2
417. Tolsztoj, Lev Nikolaevics 8/5
418. Történetek (Fejezetcím Bertha Árnyak és lovasok c. kötetben) 133/4
419. Tükör (hetilap) 69/1, 69/2
420. Tüskés Tibor 17/6, 22/7, 22/14, 23/2, 30/7, 44/7, 108/5
421. TŰZÉP 122/1
422. Tűzgömbök (Bertha regény) 17/5, 21/1, 47/5, 129/5

U

423. Ugyanahhoz (Janus Pannonius versek) 38/2
424. Ugyanarról (Janus Pannonius versek) 38/2
425. Új Idő Könyvkiadó 139/9
426. Új Írás (folyóirat) 18/1, 36/4, 36/5, 36/6, 37/1, 44/1, 46/2, 49/2, 52/1, 52/3, 52/13, 55/1, 55/2, 60/1, 60/3, 62/1, 64/2, 77/1, 81/1, 82/1
427. Új magyar tájszótár 21/2
428. Ungár Tamás 175/1
429. Utazás a Kutab Minárhoz (Bertha írás) 114/6
430. Utazás fehér lavórban (Bertha kötet) 135/4
431. Utolsó kenet (Bertha novella) 114/3

V

432. V. Kovács Sándor ld. Kovács Sándor, V.
433. Vadvizek (Mészöly Miklós kötete) 22/7
434. Válogatott versek (Csorba kötet) 97/1
435. Varjú István (Kenguru c. Bertha könyv és film, férfi főhős) 79/2
436. Várkonyi Nándor 60/3
437. Város a Tien-San alatt (Bertha írás) 154/1
438. Városi Könyvtár (Pécs) ld. Pécsi Városi Könyvtár
439. Varsó 65/1, 71/1
440. Varsói Szerződés 7/2
441. Vas István 144/5
442. Vasárnap délelőtt (Csorba vers) 3/2
443. Vasárnapi séta (Bertha írás) 121/3
444. Vasvári Ferenc 3/8,
445. Vécsei Irén 21/6
446. Velényi János Ciprián 54/3, 109/1
447. Velényi Margit ld. Csorba Győzőné
448. Versekről költőkkel. (A Magyar Rádióban elhangzott beszélgetések kötetben) 8/4
449. Vígadó (Budapest) ld. Pesti Vígadó
450. Vigalom '78. Lázár Ervinnek (Csorba vers) 17/10
451. Vissza Ithakába (Csorba kötet) 132/1, 132/4

Csorba Győző (1916–1995) és Bertha Bulcsu (1935–1997) a Mester és a Tanítvány kapcsolattal kezdődő, majd alkotótársi, baráti viszonyáról tanúskodó mintegy három és fél évtizedes levelezése két nagyívű és jelentős alkotói pályája mindezidáig ismeretlen, fontos dokumentuma, számos vonatkozásban irodalomtörténeti kuriózumnak tekinthető tanúságtétele. A levelekben nem csak két nagyszerű ember életét követhetjük nyomon, hanem a korszak irodalmi és politikai életének jellemzőivel is megismerkedhetünk. „A kötet egy kívülállónak is fel tudja villantani azt a bensőséges, életadóan szeretetteli kapcsolatot, amely beragyogta a két embert, s amelynek részesei lehettünk valamennyien, akik a közelükben éltünk” – írja a könyv előszavában Lázár Ervin. És hozzáteszi: „Nekem arra is jó volt ez a kis levélgyűjtemény, hogy ráéberessen: ami lényeges volt, az nem múlik el soha.” Hisszük, elolvasása után ezzel az érzéssel teszi majd le a könyvet az Olvasó is.

ISBN 963949819x

9 789639 498198